

Redaktionens forord

Titlen 'Omkring den senmiddelalderlige krise' er valgt for at angive det egentlige motiv bag denne samling af afhandlinger, som – skønt de hverken handler om ødelæggelse eller befolkningsnedgang – dog udspringer af de senere års betydelige forskningsaktivitet omkring krisefænomenet. Man kunne her som eksempel nævne det nordiske ødegårdsprojekt. Det er facetter af det kriseramte agrarsamfund, der er afhandlingernes emner – fiskale facetter, ejendomshistoriske og socialhistoriske.

Kilderne til vor viden om ældre tiders agrarstruktur er i første række lovstof og jordebogsoplysninger. Der er i dansk historie gammel tradition for arbejdet med og tydningen af sådanne oplysninger – en tradition, der i sin moderne udformning går tilbage til bl.a. Chr. Olufsens studier over bolinddelingen og mark gulds- og mark sølvs-jorder i hans bekendte »Bidrag til Oplysning om Danmarks indvortes Forfatning i de ældre Tider, især i det 13. Aarhundrede« fra 1821 og til J. M. Velschows nogenlunde samtidige arbejder med mønthistorie og kornpriser i middelalderen (bl.a. i Molbechs Nordisk Tidsskrift for Historie, Litteratur og Kunst, 3. 1829) og hans magisterafhandling om hærvesenet på Valdemar Sejrs tid, hvori han forsøgte at beregne folkemængden i middelalderens Danmark (»De danorum institutis militaribus regnante Valdemaro secundo«, 1831). Med Paludan-Müllers »Om Kong Valdemars Jordebog«, 1871 og senere Steenstrups »Studier over Kong Valdemars Jordebog«, 1874, indledtes den kritiske analyse af vort forholdsvis sparsomme jordebogsmateriale.

Gennem indtrængende studier først og fremmest af Roskildebispens jordebog påviste C. A. Christensen i 1931 (Historisk Tidsskrift 10. R. I) et europæisk krisefænomen på dansk grund i en afhandling om landgildenedgangen i det 14. århundrede og føjede hermed et nyt aspekt til det befolknings-, bosættelses- og retshistoriske udnyttelsesmønster, som det middelalderlige jordebogsmateriale hidtil havde frembudt.

Den historiske udnyttelse af jordebogsstoffet – foruden Roskildebispens og Kong Valdemars nys omtalte jordebøger fra henholdsvis 1370 ff. og 1231 kan Århus domkapitels jordebog fra 1315 anføres blandt de vigtigste – forudsætter grundig kundskab om datidens kameralistiske praksis og viden om mål, vægt, ejendomsret mv. En flittig og ihærdig dyrker af disse discipliner var afdøde rigsarkivar Svend Aakjær, der gennem udgaver og afhandlinger fra første halvdel af indeværende århundrede nåede en bred og dybtgående – omend ikke uimodsagt – indsigt heri. Ikke alene danske forskere har søgt opgaver inden for dette materiale, også sven-

ske historikere som Sture Bolin og Kjell Runquist har med deres bidrag været med til at holde debatten levende og mangesidig. *Kjell Runquists* afhandling om jordvurderingsenhederne i Roskildebispens jordebog i dette hæfte af Bol og By er et sådant indlæg i den løbende debat. *Erik Ulsigs* bidrag består i en granskning af kilderne til ejendomsforholdene i nogle midtsjællandske herreder nogle årtier før reformationen, mens *Michael Hertz* forsøger at anvende tingsvidnesbyrd kombineret med andre kilder i socialhistorisk øjemed.

Det siger sig selv, at denne vifte af bidrag, der afspejler forskellige lag af historisk forskning indenfor vidtadskilte emneområder ikke dækker hele det store tema omkring den senmiddelalderlige agrarkrise. Det er dog redaktionens håb, at overskriften såvel som den konkrete artikelsamling må forekomme læserne anvendelig. Beklageligvis har forskellige omstændigheder medført, at hæftet ikke er fremkommet så hurtigt, som det var ønsket. De efterfølgende afhandlinger har for de flestes vedkommende foreligget i manuskript allerede i 1975 – enkelte endda tidligere –, hvorfor det kun i begrænset omfang har været muligt at tage hensyn til senere fremkommet litteratur. Redaktionen ønsker overfor læserne og forfatterne at udtrykke sin beklagelse af dette forhold.

Erik Helmer Pedersen

Michael Hertz